

Noțiune – ansamblu de activități desfășurate într-o cauză penală de organele judiciare competente, potrivit legii, cu participarea părților, avocatului și a subiecților procesuali, în vederea constatării faptelor ce constituie infracțiuni și circumstanțelor săvârșirii acestora, precum și tragerii la răspundere penală a persoanelor vinovate.

Scopul procesului penal – constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, astfel încât nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil (art. 8 CPP).

I. FAZELE PROCESULUI PENAL

➔ urmărirea penală:

- **debutează** cu începerea urmăririi penale, prin:
 - **ordonanță** – act al procurorului, cel mai frecvent caz;
 - **declarația orală a procurorului** – în cazul infracțiunilor de audiență, dacă procurorul participă la judecată.
- **se încheie** prin:
 - trimiterea în judecată;
 - sesizarea instanței de judecată cu acordul de recunoaștere a vinovăției;
 - netrimitearea în judecată (clasare sau renunțare la urmărirea penală).

➔ camera preliminară:

- procedură în cadrul căreia se verifică competența și legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală.

➔ judecata:

- cuprinde **judecata propriu-zisă**, finalizată printr-o hotărâre de condamnare, achitare, renunțare la aplicarea pedepsei, amânare a aplicării pedepsei sau încetare a procesului penal;
- chiar și în cazul încheierii unui **acord de recunoaștere a vinovăției** între procuror și inculpat în faza urmăririi penale, este sesizată instanța cu respectivul acord.

➔ punerea în executare a hotărârii judecătorești.

II. PRINCIPIILE PROCESULUI PENAL

Sediul materiei: art. 2-11 CPP.

Noțiune – reguli generale cu caracter obligatoriu, aplicabile întregului ansamblu de activități desfășurate în cadrul procesului penal, menite să asigure atingerea scopului acestuia.

1. Legalitatea procesului penal (art. 2 CPP)

☞ potrivit **legii fundamentale**:

- respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie [art. 1 alin. (5)];
- nicio pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii [art. 23 alin. (12)] – se consacră, astfel, implicit, principiul legalității în activitatea procesual penală.

☞ procesul penal **se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege** (art. 2 CPP);

☞ principiilor *nullum crimen sine lege* și *nulla poena sine lege*, din dreptul penal, le corespunde în dreptul procesual penal principiul *nulla justitia sine lege*;

Activitatea procesuală, în **totalitatea ei**, trebuie să se realizeze în conformitate cu dispozițiile legii. Noul Cod de procedură penală a extins aplicarea principiului legalității asupra **întregului proces penal**, în timp ce anterior se aplica doar urmării penale și judecății.

☞ în reglementarea procesului penal – **legiuitorul**, și în desfășurarea acestuia – **organele judiciare**, trebuie să țină seama atât de prevederile constituționale, cât și de cele ale tratatelor constitutive ale UE și ale Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;

Drept consecință, reglementarea trebuie să răspundă și cerințelor de **claritate și previzibilitate** – o normă, pentru a respecta toate cerințele aferente dreptului la un proces echitabil, trebuie să fie accesibilă, precisă și previzibilă.

☞ principiul legalității **presupune**:

- înființarea prin lege a instanțelor judecătorești, a parchetelor și a organelor de cercetare penală;
- desfășurarea activității acestora în compunerea și limitele competenței acordate de lege;
- faptul că normele care reglementează compunerea și limitele activității acestor organe sunt imperative și orice nesocotire a lor este sancționată;
- obligația respectării de către organele judiciare, pe tot parcursul procesului penal, a legilor penale și civile, a legii procesual penale, a oricăror alte dispoziții legale.

☞ principiul legalității **garantează**:

- respectarea integrală a drepturilor procesuale acordate de lege participanților;
- utilizarea numai a mijloacelor și metodelor admise de lege;
- efectuarea fiecărui act procesual sau procedural în conținutul și formele stabilite de lege;
- înlăturarea actelor nelegale din activitatea organelor judiciare.

☞ **sanctiuni ale nerespectării** principiului legalității:

• **personale**:

- amenda judiciară;
- obligarea la repararea prejudiciului produs, prin antamarea răspunderii civile și/sau disciplinare;
- aplicarea de sancțiuni contravenționale/pedepse sau alte sancțiuni penale, dacă activitatea nelegală formează conținutul unei contravenții/infracțiuni – în acest sens sunt prevederile art. 538-542 CPP privind procedura reparării pagubei materiale sau a daunei

morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri.

- **procedurale:**

- nulitatea probelor nelegal obținute – „încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal atrage nulitatea actului” [art. 280 alin. (1) CPP];
- excluderea probelor nelegal obținute – „probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal” [art. 103 alin. (2) CPP].

- ➔ **consecințe** ale principiului legalității:

- organizarea **controlului judiciar** și a **supravegherii judiciare**:

- supravegherea exercitată de procuror asupra activității organelor de cercetare penală;
- infirmarea de către procurorul ierarhic superior a actelor considerate nelegale îndeplinite de procurorul de caz;
- reglementarea procedurii de cameră preliminară, pentru a verifica competența și legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală;
- verificarea legalității activităților întreprinse de organele de urmărire penală, în faza judecătii, de către instanță;
- exercitarea căilor de atac.

- ➔ principiul legalității operează atât cât privește **activitatea organelor judiciare**, cât și față de **toți ceilalți participanți** la proces;

Principiile procesului penal sunt conectate și interdependente, iar principiul legalității constituie principiul-cadru esențial, din care decurg celelalte principii ale procesului penal.

2. Principiul separării funcțiilor judiciare

- ➔ în desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, cu excepția funcției de verificare a legalității trimiterii în judecată [art. 3 alin. (3) CPP];
- ➔ constituie o garanție nou consacrată legislativ pentru imperativul unui „**tribunal imparțial**”, astfel cum este acesta conceput de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, între cerințele unui proces echitabil;
- ➔ **funcțiile judiciare** exercitate în procesul penal [art. 3 alin. (1) CPP] și organele competente:
 - funcția de urmărire penală – **procurorul și organele de cercetare penală**;
 - funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală – **judecătorul de drepturi și libertăți**;
 - funcția de verificare a legalității actului de trimitere în judecată și a probelor pe care se bazează acesta ori a netrimiterii în judecată – **judecătorul de cameră preliminară**;
 - funcția de judecată – **instanța, în complete legal constituite**.
- ➔ fiecare funcție judiciară este dată în **competența unui anumit organ judiciar**;

⇒ **funcția de urmărire penală [art. 3 alin. (4) CPP]:**

- procurorul și organele de cercetare penală strâng probele necesare pentru a se constata dacă există sau nu temeiuri de trimitere în judecată; acesta este, de altfel, obiectul urmăririi penale (art. 285 CPP);
- întreaga activitate desfășurată pe parcursul urmăririi penale este supusă supravegherii exercitate de către procuror (art. 299 și urm. CPP);
- se dispune punerea în mișcare a acțiunii penale, se stabilește dacă se impune trimiterea sau netrimiterea în judecată.

⇒ **funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală:**

- este exercitată de judecătorul desemnat cu atribuții în acest sens, cu excepția cazurilor prevăzute de lege;
- judecătorul de drepturi și libertăți este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia, soluționează, în cursul urmăririi penale, cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări privind:
 - măsurile preventive;
 - măsurile asigurătorii;
 - măsurile de siguranță cu caracter provizoriu;
 - actele procurorului, în cazurile expres prevăzute de lege;
 - încuviințarea perchezițiilor, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii;
 - procedura audierii anticipate;
 - alte situații expres prevăzute de lege [art. 53 CPP].

⇒ **funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată:**

- se exercită în cadrul camerei preliminare, înainte de judecata efectivă, de către judecătorul de cameră preliminară, care:
 - verifică dacă instanța a fost legal sesizată, dacă este competentă, dacă rechizitoriul întocmit de procuror la terminarea urmăririi penale respectă condițiile de fond și formă prevăzute prin dispozițiile art. 328 CPP;
 - verifică legalitatea administrării probelor, administrare ce presupune strângerea de probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau a inculpatului, din oficiu sau la cerere;
 - administrarea probelor se grefează pe conținutul principiului loialității, care presupune interzicerea violențelor sau a oricăror manifestări contrare legii în scopul de a obține probe;
 - soluționează plângerile împotriva soluțiilor de urmărire sau de netrimiteră în judecată;
 - **nu** se pronunță în legătură cu conținutul acuzațiilor organului de urmărire penală.

↪
NB

Dată fiind existența pasului intermediar de verificare a activității din cadrul fazei urmăririi penale – camera preliminară –, în faza judecătii propriu-zise **nu se mai pot invoca excepții cu privire la urmărirea penală.**

➤ funcția de judecată:

- se realizează de către instanță, în complete legal constituite [art. 3 alin. (7) CPP];
- completul verifică temeinicia acuzației formulate de procuror, fiind garantată părților și subiecților procesuali plenitudinea drepturilor prevăzute de art. 6 din Convenția europeană.

NB

Potrivit formulării inițiale a art. 3 alin. (3) CPP, în desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, *cu excepția funcției de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată, care este compatibilă cu funcția de judecată.*

Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate a tezei a doua a art. 3 alin. (3), constatând că soluția legislativă conform căreia exercitarea funcției de verificare a legalității **netrimiterii în judecată** este compatibilă cu exercitarea funcției de judecată, este **neconstituțională** (Decizia nr. 552/2015, M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015).

O.U.G. nr. 18/2016 a modificat art. 3 alin. (3), acesta prevăzând în prezent că, în desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, **cu excepția funcției de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată, care este compatibilă cu funcția de judecată, mai puțin când se dispune începerea judecării potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP** [situația în care judecătorul de cameră preliminară este sesizat cu o plângere împotriva soluției procurorului de netrimiterie în judecată, admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecării cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală, când probele legal administrate sunt suficiente].

Ipoteze:

- la finalizarea urmăririi penale, s-a decis **trimiterea în judecată** – același judecător poate cumula în persoana sa atât competența de a decide cu privire la legalitatea soluției de trimitere în judecată, cât și competența de judecare a cauzei;
- la finalizarea urmăririi penale, s-a adoptat o soluție de **netrimiterie în judecată** – judecătorul poate decide că soluția inițială a fost greșită, dispunând trimiterea în judecată; în acest caz, considerându-se că respectivul judecător nu poate fi imparțial la judecarea cauzei, aceasta va fi repartizată aleatoriu, unui alt complet.

3. Prezumția de nevinovăție (art. 4 CPP)

- până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată [art. 23 alin. (11) din Constituție];
- orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă [art. 4 alin. (1) CPP];
- este reglementată și în varii acte normative de drept internațional ce privesc drepturile fundamentale ale persoanei – Declarația universală a drepturilor omului (art. 11), Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (art. 6 parag. 2), Pactul internațional asupra

drepturilor civile și politice (art. 14 parag. 2), Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [art. 48 alin. (1)];

⇒ constituie:

- o **regulă de bază** în desfășurarea procesului penal;
- unul din **drepturile fundamentale** ale omului – constituie și unul din elementele dreptului la proces echitabil reglementat de Convenția europeană;
- o **garanție** în procesul penal, protejând persoana implicată într-o cauză penală, oferindu-i acesteia posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc.

⇒ nu privește exclusiv suspectul sau inculpatul, ci „orice persoană” implicată într-o cauză penală (spre exemplu, martorii);

NB

Persoana împotriva căreia s-a dispus începerea urmăririi penale este prezumată **nevinovată** până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești ce o condamnă.

⇒ **sarcina probei** revine organelor judiciare, care trebuie să dovedească acuzațiile aduse, și nu suspectului sau inculpatului (*ejus incubit probatio qui dicit, non qui negat*); astfel, suspectul sau inculpatul beneficiază de prezumția de nevinovăție, nefiind obligat să își dovedească nevinovăția, și are dreptul de a nu contribui la propria acuzare [art. 99 alin. (2) CPP];

NB

Dacă acțiunea penală s-a pus în mișcare față de **mai mulți inculpați**, se poate încheia un acord de recunoaștere a vinovăției distinct cu fiecare dintre aceștia, fără a fi adusă atingere prezumției de nevinovăție a inculpaților pentru care nu s-a încheiat acord [art. 478 alin. (5) CPP].

⇒ corelativ, suspectul sau inculpatul are **dreptul să combată orice probă administrată**, să aducă argumente contrarii;

⇒ se reflectă și în modul în care se efectuează **interpretarea probelor**, care pot fi considerate concludente numai în măsura în care oferă certitudinea aflării adevărului;

⇒ după administrarea întregului probatoriu, orice îndoială în formarea convingerii organelor judiciare se interpretează în favoarea suspectului sau inculpatului (*in dubio pro reo*) [art. 4 alin. (2) CPP];

⇒ prezumția de nevinovăție poate fi atinsă nu numai de un judecător sau de o instanță, ci și de **alte autorități publice**, inclusiv agenți de poliție sau procurori, mai ales atunci când aceștia din urmă îndeplinesc funcții cvasi-judiciare și controlează derularea anchetei (CEDO, cauza *Păvălache c. României*, 18 octombrie 2011, www.echr.coe.int);

⇒ are un **caracter relativ**: în momentul în care se stabilește că probele au fost riguros obținute și administrate, iar vinovăția este probată, prezumția va fi înlăturată, urmând să fie aplicate sancțiunile corespunzătoare infracțiunii săvârșite;

NB

Instanța răstoarnă prezumția de nevinovăție – pronunțând condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei – dacă va constata că **fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat** [art. 396 alin. (2) CPP].

⇒ prezumția de nevinovăție îi protejează și pe cei care au fost **achitați** sau cu privire la care procesul penal a